

ULKOASIAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 1/2014 vp

**Valtioneuvoston selvitys komission suositukses-
ta neuvostolle komission valtuuttamisesta aloit-
tamaan neuvottelut transatlanttisesta kauppaa
ja investointisopimuksesta EU:n ja Yhdysvalto-
jen välillä**

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 21 päivänä helmikuuta 2014 lähettänyt jatkokirjelmän 2. UM 14.2.2014 asiassa E 43/2013 vp ulkoasiainvaliokunnalle lausunnon antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- Eurooppa- ja ulkomaankauppaministeri Alexander Stubb, ulkoasiainministeriö
- taloudellisten ulkosuhteiden alivaltiosihteeri Matti Anttonen, osastopäällikkö Markku Keinänen ja yksikön päällikkö Jukka Pesola, ulkoasiainministeriö
- johtaja Teija Tiilikainen, Ulkopoliittinen instituutti

- professori Martti Koskenniemi
- Chief Executive Officer Ricardo Meléndez-Ortiz, International Centre for Trade and Sustainable Development
- johtava asiantuntija Simo Karetie, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- toiminnanjohtaja Timo Lappalainen, Kehitysyhteistyön palvelukeskus — KEPA
- puheenjohtaja Juha Marttila, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK
- ekonomisti Olli Koski, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- tutkija Ville Kaitila, ETLA.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— ulkoasiainministeriö
— ministeri Jaakko Itoniemi.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

1. Johdanto

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, että Dohan neuvottelujen pitkittyessä WTO:ta täydentävien kahdenvälisten ja alueel-

listen sopimusten merkitys on kasvanut kauppapoliittisten tavoitteiden turvaamisessa.

EU:n ja Yhdysvaltojen välisen kauppaa ja investointikumppanuussopimusneuvottelujen (TTIP) kohteina ovat markkinoillepääsy, sääntelykysymykset ja tullien ulkopuoliset esteet sekä globaalit säännöt. On selvää, että neuvottelut tulevat olemaan vaikeat, erityisesti kun kaikista

kysymyksistä neuvotellaan samanaikaisesti ja kaikki neuvottelualueet ovat osa kokonaisuutta.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että 26. maaliskuuta pidettävä EU — Yhdysvallat -huipukokous vahvistaisi korkealla poliittisella tasolla, että yhteisiin tavoitteisiin perustuva EU:n ja Yhdysvaltojen välinen sopimus (TTIP) on keskeinen väline EU:n ja Yhdysvaltojen strategisen kumppanuuden syventämisessä.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa sopimuksen poliittista merkittävyyttä ja käsittelee sen vuoksi sopimusta ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta. Laajempi näkökulma on tärkeää myös siksi, että neuvotteluprosessin etenemiseen vaikuttavat monet asiakysymysten ulko- puoliset tekijät.

2. Talouden merkitys turvallisuuspolitiikassa

Eduskunnan hyväksymässä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa koskeneessa mietinnössä (UaVM 1/2013 vp) todettiin, että talous on yhä merkittävämpi tekijä turvallisuuspolitiikassa. Talouden ja politiikan välinen vuorovaikutus ei ole uutta, mutta nykyisessä uhka- ja turvallisuusympäristössä sekä kilpailtaessa vähenevistä luonnonvaroista se korostuu.

Taloudellisten valtasuhteiden muutos vaikuttaa merkittävästi turvallisuuspolitiikkaan. Aasian maiden talouskasvu ja toisaalta EU-maiden talouskriisi ovat merkinneet valtatasapainon siirtymistä Aasian suuntaan. Yhdysvaltojen kiinnostuksen lisääntyminen Aasiaan, mukaan lukien tavoite laajasta kumppanuussopimuksesta Aasian maiden kanssa (Trans-Pacific Partnership), ilmentää tätä muutosta.

Talouskriisiin myötä useat kehittyneet taloudet ylivelkaantuivat, mikä on johtanut mm. menoleikkauksiin julkisen talouden tasapainottamiseksi. Tällä on useita turvallisuuspoliittisia seurauksia. Taloudellisesti heikot valtiot nähdään perinteisesti epävarmoina turvallisuuden tuottajina. Poliittinen tahto kohdentaa resursseja kansainväliseen toimintaan, esimerkiksi kehitykseen tai kriisienhallintaan, on vähentynyt. EU-maiden puolustusmenojen supistamisen on arvioitu johtavan epätasapainoon niin Naton toimin-

nassa kuin myös suhteessa Venäjään (UaVM 1/2013 vp).

Valiokunta on korostanut, että globaalit muutostekijät edellyttävät Suomelta yhä tiiviimpää kansainvälistä yhteistyötä ja verkottumista. Taloudellisen kasvun lisäämiseksi EU:n ja Yhdysvaltojen kumppanuussopimus on merkittävä, ja se vahvistaa molempien suhteellista asemaa kansainvälisesti. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen (ETLA, 15.3.2013) ja komission vaikutusarvion mukaan kumppanuussopimuksella on myönteisiä vaikutuksia niin yritystoimintaan, työllisyyteen, ulkomaankauppaan, investointeihin kuin kansantalouteenkin. Bruttokansantuote kasvaisi vuosittain 0,48 prosenttia vuoteen 2027 asti eli noin 86 miljardia euroa ja EU:n vienti Yhdysvaltoihin lisääntyisi 28 prosentilla.

Arvioiden mukaan EU:n ja Yhdysvaltojen laaja-alaisella sopimuksella olisi myönteistä vaikutusta globaalitalouteen. Talouskasvu ja kehitysmaiden välisen kaupan ja investointien lisääntyminen luovat uusia kasvun edellytyksiä kehitysmaissa. Tällaisen kehityksen tukeminen on Suomen ulkopoliittikan mukaista. Komission vaikutusarvion mukaan sopimuksen myönteiset taloudelliset vaikutukset ulottuvat myös kehitysmaihin, eikä se arvioiden mukaan vaikuta kielteisesti yhdenkään alueen kokonaistuloon.

Taloudellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden haasteet ovat kuitenkin merkittäviä ja edellyttävät kestäväen taloudellisen kehityksen huomioon ottamista. Valiokunta on säännönmukaisesti kiinnittänyt huomiota johdonmukaisuuden lisäämiseen niin Suomen kuin myös EU:n kauppapolitiikassa, muun muassa taloudellisten kumppanuussopimusneuvottelujen (EPA) yhteydessä. Valiokunta katsoo, että TTIP-sopimus voisi osaltaan vahvistaa esimerkiksi ympäristö- ja työelämän normeja myös globaalitasolla. EU:n ja Yhdysvaltojen taloudellisen yhteistyön vahvistuessa yhteistyötä tulisi vahvistaa myös muilla alueilla, kuten YK:n Post-2015 -kehitysohjelmalla valmisteltaessa.

Sopimus vahvistaa eri arvioiden mukaan onnistuessaan merkittävästi EU-maiden ja Yhdysvaltojen talouksia ja edistää samalla niiden kansainvälistä asemaa.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että EU:n ja Yhdysvaltojen välinen taloudellisen kumppanuuden kehittäminen on osa turvallisuutemme vahvistamista. Sopimus voi olla merkittävä globaalien normien asettamisessa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että keskusteltaessa neuvotteluihin liittyvistä ongelmallisista kysymyksistä sopimuksen kokonaisuus ja laajempi merkitys otetaan huomioon.

3. EU:n ja Yhdysvaltojen strategisen kumppanuuden vahvistaminen

Eurooppa ja Yhdysvallat ovat toistensa tärkeimmät strategiset kumppanit. Yhteistyö kattaa turvallisuuteen, politiikkaan, talouteen, ympäristöön ja kehityskysymyksiin liittyvät aiheet. Yhteistyöstä keskustellaan päämiestapaamisissa, Transatlanttisessa talousneuvostossa (TEC) ja energianeuvostossa, kehityspoliittisessa dialogissa sekä internet-turvallisuutta käsittelevässä työryhmässä.

Yhdysvallat on sitoutunut valtaosin samoihin kansainvälisiin sopimuksiin ja järjestelyihin kuin Euroopan maat, kuten YK:n peruskirja, Etyjin periaatteet ja ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. Yhdysvaltain ja EU:n tavoitteet ja arvot ovat pitkälti yhtenevät, vaikka keinoista tavoitteiden saavuttamiseksi on ajoittain myös hyvin erilaisia näkemyksiä.

Kansainvälisessä yhteistyössä tarvitaan entistä strategisempaa, ongelmien ennaltaehkäisyyn ja kestävään ratkaisuun panostavaa yhteistyötä. Valiokunta on korostanut (UaVL 8/2013 vp), että EU:n strategiset kumppanuudet ovat globaalin voimatasapainon muutoksessa yhä keskeisempiä ulkopoliittikan välineitä. Nousevien talouksien ja geopolitiikan vahvistuminen sekä viimeaikaiset tapahtumat Ukrainassa korostavat Yhdysvaltojen ja EU:n yhteistyön merkitystä.

Energiaturvallisuus on kasvava globaali haaste. Euroopan unioni on vahvasti riippuvainen tuontien energiasta. On tärkeää, että Eurooppa-neuvosto kiirehti (21.3.2014) toimenpiteitä energiarippuvuuden vähentämiseksi. Valiokunnan ai-

kaisemman arvion mukaan (UaVM 1/2013 vp) Yhdysvaltojen kasvava omavaraisuus muuttaa Yhdysvaltojen näkemystä omasta turvallisuudesta. Sen arvioidaan vähentävän myös läntisen Euroopan riippuvuutta Venäjältä tuotavasta kaasusta, mahdollisesti aikanaan myös öljystä. Yhdysvalloille halpa energia on merkittävä uusi kilpailuetu ja energiapolitiikka on strateginen kysymys. Valtioneuvoston perusteltuna tavoitteena onkin, että TTIP-sopimukseen sisällytettäisiin energiaa koskevat erityismääräykset.

EU ja Yhdysvallat vastaavat puolesta maailman bruttokansantuotteesta ja kolmanneksesta maailmankaupasta. Ristikkäisinvestoinnit ovat mittavia, ja talouksien keskinäisriippuvuus on suuri. Neuvotteluissa on kyseessä laajin vapaa-kauppaa koskeva kahdenvälinen neuvotteluprosessi. Euroopasta katsottuna Yhdysvaltojen talouskehitys ja uudistumiskyky on huomattava. Alhaiset kasvunäkymät Venäjällä ja EU-maissa korostavat EU:n ja Yhdysvaltojen sopimuksen merkitystä.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että kumppanuuden vahvistaminen Yhdysvaltojen kanssa edellyttää huomattavasti aktiivisempaa vuoropuhelua kongressin edustajien kanssa. Yhdysvaltojen kongressilla ja edustajien toiminnalla on merkittävä rooli kauppaneuvottelujen etenemisessä. Laajojen kotimarkkinoiden vuoksi Yhdysvalloissa suhtautuminen markkinoiden avaamisen hyödyllisyyteen on selvästi varauksellisempaa kuin Euroopassa. Arvioiden mukaan sopimusneuvottelut kytketään sisäpoliittisiin keskusteluihin ja ne vaikeutuvat huomattavasti, ellei presidentti Obama saa kongressilta ns. "fast track" -valtuutusta (eli valtuutusta neuvotella sopimuksen sisältö ja tuoda se kongressiin joko hyväksyttäväksi tai hylättäväksi). Kongressin halukkuudessa antaa valtuutus painavat sisäpolitiikan lisäksi myös Eurooppaan liittyvät odotukset solidaarisuudesta turvallisuuspolitiikkaan liittyen.

Yhdysvallat tukee omista lähtökohdistaan yhteistyötä Euroopan turvallisuuteen, vakauteen ja talouskasvuun liittyen. Valiokunta katsoo, että Suomen kannalta on taloudellisesti ja turvallisuuspoliittisesti tärkeää, että Eurooppa säilyy

Yhdysvaltojen kannalta kiinnostavana yhteistyökumppanina. Valiokunta katsoo, että EU:n tulisi edistää aktiivisesti yhteisiä poliittisia ja taloudellisia strategisia intressejä Yhdysvaltojen kanssa myös muilla alueilla. Arktisen alueen merkityksen kasvaessa tiiviimpi yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa korostuu. Suomen tulisi valiokunnan mielestä toiminnallaan tukea yhteistyön vahvistamista konkreettisten yhteistyöhankkeiden kautta.

Ulkoasiainvaliokunta pitää EU:n ja Yhdysvaltojen välisen kauppaja- investointikumppanuussopimuksen tavoittelemista Suomen ulkopoliittikan johdonmukaisen linjan mukaisena.

Ulkoasiainvaliokunta toistaa kantansa (UaVM 1/2013 vp), että syventyvällä talouskumppanuudella voidaan arvioida olevan vaikutuksia transatlanttisen strategisen kumppanuuden merkitykseen globaaleissa valtasuhteissa.

4. Valtioneuvoston neuvottelutavoitteet eri sektoreilla

Ulkoasiainvaliokunta tukee valtioneuvoston keskeisiä neuvottelutavoitteita ja katsoo, että ne ottavat huomioon Suomen talouskasvun vahvistamisen, hyvinvoinnin lisäämisen, ulkomaankaupan lisäämisen ja suomalaisten yritysten sijoitus- ja investointimahdollisuuksien parantamisen.

Kestävää kehitystä ja ympäristöulottuvuutta käsitellään usealla eri neuvottelualueella. Valtioneuvosto toteaa perustellusti, että neuvotteluissa on olennaista, etteivät eurooppalaiset järjestelmät ympäristön, työntekijöiden, terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi ole uhattuina. On huomattava, että molemmat osapuolet ovat jo ilmaisseet vahvan sitoumuksensa keskeisten työelämän normien noudattamisesta. Ulkoasiainvaliokunta on korostanut näitä kysymyksiä johdonmukaisesti kaikissa Suomen kahdenvälisissä vapaakauppa- ja investointisuojasopimuksissa, niin myös tässä yhteydessä. Valiokun-

ta korostaa, että neuvottelujen edetessä Suomen tulee yhdessä samanmielisten EU-maiden kanssa pyrkiä varmistamaan, että näistä tavoitteista pidetään kiinni.

Valiokunta pitää hyvänä, että erilaisesta sääntelystä johtuvien kaupanesteiden vähentäminen on valtioneuvoston prioriteetteja neuvotteluissa. Valiokunta huomauttaa, että saadun selvityksen mukaan sopimuksella ei puututa osapuolten sääntelyoikeuteen. Valiokunta korostaa valtioneuvoston kantaa, että korkeaa terveyden-, turvallisuuden, kuluttajien, työ- ja ympäristönsuojelun tasoa EU:ssa ja Suomessa ei tule heikentää. Tämä tavoite tulee valiokunnan mielestä ottaa huomioon koko neuvotteluprosessin ajan, myös teknisten määräysten vastavuoroisesta tunnustamisesta neuvoteltaessa. Ottaen huomioon sääntelyyn liittyvät menettelytapojen eroavuudet ja neuvotteluajataulun tiukkuus, valiokunta pitää hyvänä esitystä, että vuoropuhelua jatkettaisiin sääntelyviranomaisten välillä, jotta uusia kaupanesteitä voitaisiin ennakoida ja estää.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että julkisissa hankinnoissa EU:n neuvottelutavoitteet ovat kunnianhimoiset. Sosiaali- ja terveystalvut tulisi valtioneuvoston mukaan kuitenkin jättää sopimuksen julkisia hankintoja koskevien sitoumusten ulkopuolelle. Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti puolustus- ja turvallisuushankintojen sisällyttämiseen sopimuksen piiriin, mikäli asiaa EU:ssa harkitaan. Valiokunnalla ei ole huomauttamista tämän suhteen.

EU:n korkeiden tietosuojastandardien sekä lainsäädännön voimassaolon ja kehittämisen tulee olla mahdollista jatkossakin. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan, että tietosuojaa ja vakoilua koskevat kysymykset on perusteltua käsitellä sopimusneuvotteluista erillään. Valiokunta pitää kuitenkin tietoturvaan ja yksityisyyden suojan turvaamiseen liittyviä kysymyksiä merkittävänä myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta ja katsoo, että keskusteluja näistä kysymyksistä Yhdysvaltojen viranomaisten kanssa tulee jatkaa samanaikaisesti muilla foorumeilla.

5. Investointien merkitys ja investointisuoja sekä riitojenratkaisumenetelmä

Sijoitustoiminta ja kauppa ovat toisistaan riippuvaisia. Saadun selvityksen mukaan noin puolet maailmankaupasta käydään nykyään monikanallisiin konserneihin kuuluvien yritysten välillä välituotteilla ja -palveluilla. EU:n alueelle suuntautuvien suorien ulkomaisten sijoitusten kokonaishyödyt ovat merkittävät. Ulkomaiset sijoitukset ovat myötävaikuttaneet uusien työpaikkojen luomiseen, teknologian ja ammattitaidon siirtoon, kilpailun lisääntymiseen ja kaupan elvyttämiseen. EU:hun vuonna 2011 tulleista investoinneista noin 60 prosenttia oli peräisin Yhdysvalloista. Suomen ja Yhdysvaltain väliset investoinnit ovat viime vuosina suuntautuneet voittopuolisesti Suomesta Yhdysvaltoihin. Suomeen suuntautuvissa suorissa investoinneissa Yhdysvallat on vasta kahdeksannella sijalla. Amerikkalaisten yhtiöiden Euroopassa sijaitsevien tytäryhtiöiden investoinnit Suomeen ovat kuitenkin merkittäviä.

Valiokunta korostaa valtioneuvoston kantaa, että sopimuksen velvoitteet ja riitojenratkaisua koskeva mekanismi eivät saa estää osapuolia kehittämästä syrjimätöntä lainsäädäntöä ja mahdollisuutta ajaa esimerkiksi työntekijöiden suojeluun, kuluttajansuojaan tai ympäristönsuojeluun liittyviä syrjimättömiä politiikkatavoitteita. Sopimus ei myöskään saa vapauttaa sijoittajia niille asetetuista oikeudellisista velvoitteista. Valiokunta korostaa valtioneuvoston kantaa, että sijoittajien on noudatettava Suomen lakeja täällä toimiessaan. Valtioneuvoston tavoin valiokunta korostaa em. tavoitteiden toteutumista lopullisessa sopimuksessa.

Osana Suomen sopimus- ja kauppapolitiikkaa ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt säännönmukaisesti Suomen kahdenvälisiä ja EU:n investointisuojaosopimuksia. Valiokunnan johdonmukainen kanta on ollut, että sopimuksilla tulee ja niillä voidaan vähentää sijoituksiin kohdistuvan mielivaltaisen kohtelun mahdollisuuksia ja lisätä sijoitusympäristön ennakoitavuutta ja yritysten sijoitushalukkuutta. Valiokunta toteaa, että eduskunta on tukenut riitojenratkaisumenettelyn sisällyttämistä kaikkiin Suomen voimassa

oleviin yli 60 investointisuojaosopimukseen. Mikäli käsittelyssä olevan sopimuksen kohdalla tehtäisiin poikkeus, se voisi arvioiden mukaan merkitä sitä, että voimassa olevien sopimusten osapuolet vaatisivat riitojenratkaisumenetelmän poistamista myös näistä sopimuksista. Syrjimättömyys on kauppapolitiikan keskeisiä periaatteita.

Valtioneuvoston tavoitteena on sisällyttää sopimukseen tehokas sijoittajan ja valtion sekä valtioiden välinen riitojenratkaisumenettely. Tavoitteena on taata sijoittajalle mahdollisuus ratkaista mahdolliset riidat tehokkaalla ja läpinäkyvällä tavalla ja tarvittaessa kansainvälisessä välitysmenettelyssä. Valiokunnan mielestä käsittelyssä olevassa sopimuksessa investoinnit ja niiden suojelu on nähtävä osana laajaa neuvottelukokonaisuutta.

Valiokunnan saaman selvityksen perusteella korkeat oikeusvaltioperiaatteet omaavissa maissa, kuten Suomessa ja Yhdysvalloissa, sijoittajilla ei ole välitöntä tarvetta turvautua kansainväliseen välimiesmenettelyyn investointisuojaosopimuksen velvoitteiden rikkomisesta johtuvien riitojen ratkaisemiseksi. Suomessa tuomioistuinten riippumattomuus takaa ulkomaisen ja kotimaisen sijoittajan tasa-arvoisen kohtelun. Toisaalta saadun selvityksen mukaan käytännössä tilanne ei kuitenkaan ole sama kaikkialla. Suomalainen sijoittaja ei välttämättä saa vastaavaa kohtelua toimiessaan ulkomailla — maan kehitystasosta riippumatta.

Investointisuojaosopimukseen liittyvä sijoittajan ja sopimuspuolen välinen kansainvälinen riitojenratkaisu luotiin aikoinaan siksi, etteivät riidat kehittyisi kansainvälispoliittisiksi kysymyksiksi sijoittajan kotimaan ja kohdemaan välillä. Investointisuoja koskee paitsi suomalaisia sijoittajia myös Suomen valtiota, jonka antamat investointitakuut ovat sopimusten suojaamia. Sopimusten noudattamisen turvaava lauseke sekä kansallisen kohtelun velvoite ovat erittäin tärkeitä periaatteita niin Euroopan unionin kuin Suomenkin sopimuksissa. Välimiesmenettely liittyy aina sopimusvelvoitteisiin. Valtiosopimusten kautta valtiot tekevät useilla alueilla (esimerkiksi ympäristö) kansainvälisiä si-

toumuksia, jotka rajoittavat niiden julkista sääntelyvaltaa. Esimerkiksi ilman WTO-sopimusten sääntelylle luomia rajoituksia muuan muassa elintarviketurvallisuudessa, suomalaisen vientiteollisuuden toimintaedellytykset heikkenisivät oleellisesti.

Kehittääkseen EU:n investointipolitiikkaa komissio antoi tiedonannon (KOM 2010) 343 eurooppalaisesta sijoituspolitiikasta. Komissio esitti tuolloin muun muassa investointisopimuksiin liittyvän riitojenratkaisumenettelyn uudistamista. Uudistuksen tavoitteeksi asetettiin läpinäkyvyyden ja avoimuuden lisääminen sekä välimiesmenettelyyn tuotujen riitojen ratkaisujen ennustettavuuden parantaminen. Komission tiedonannossa nostettiin esille myös mahdollisuus muutoksenhakujärjestelmän luomiseen sellaisissa sopimuksissa, joihin oli odotettavissa useita kanteita. Ulkoasiainvaliokunta panee tyytyväisyydellä merkille, että komissio aloitti tarpeelliset investointisopimusten uudistamiseen liittyvät välttämättömät toimet heti Lissabonin sopimuksen tultua voimaan.

Valiokunta katsoo, että investointisopimusmuksia, ml. riitojen ratkaisumenetelmät, on pyrittävä kehittämään, jotta havaittuja epäkohtia ja käytännössä ilmenneitä riskejä voidaan poistaa. EU:n ja Kanadan välisessä vapaakauppasopimusneuvottelussa on valiokunnan mielestä edistytty hyvään suuntaan riitojenratkaisumekanismin osalta. Tasavertaisina neuvottelukumppaneina EU:lla ja Yhdysvalloilla on mahdollisuus ja edellytykset uudistaa investointisuoja koskevia määräyksiä mukaan lukien menettelytavat. On pyrittävä selkiyttämään velvoitteita ja menettelyjä kuitenkin rapauttamatta investointisuojan perusteita. Tässä yhteydessä valiokunta pitää harkitsemisen arvoisena esityksiä välimiesmenettelyn avoimuuden ja ratkaisujen ennakoitavuuden lisäämisestä, hävinneen osapuolen velvollisuudesta maksaa kaikki kulut, sopimuksen kansallisesta soveltamisesta, jolla poistetaan tarve viedä sopimusrikkomus ensi kädessä kansainväliseen välitystuomioistuimeen ja mahdollisen välimiesmenettelyyn liittyvän muutoksenhakutuomioistuimen perustamisesta.

Ottaen huomioon jäsenvaltioiden ja kansalaisten esittämät huolet investointisuojan laajuudesta ja riitojenratkaisumenetelmän oikeudenmukaisuudesta valiokunta pitää perusteltuna ja tärkeänä, että komissio ensimmäistä kertaa kauppasopimusten osalta avaa julkisen kuulemisen näistä kysymyksistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuuleminen alkaisi ensi viikolla (viikko 13). Valiokunta pitää tällaista menettelyä osallistavan demokratian vahvistamisen kannalta perusteltuna vastaavissa tapauksissa myös jatkossa. Valiokunta kannustaa tutkijoita, kansalaisyhteiskuntaa ja yrityksiä ottamaan osaa tähän kuulemiseen.

Ulkoasiainvaliokunta katsoo, että neuvottelujen tässä vaiheessa ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista ottaa investointisuojaan tai riitojenratkaisumenetelmään em. tarkempaa kantaa. Yksityiskohtaisempaa ja perusteltua kannanmuodostusta varten tulisi voida arvioida laajemmin Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmää ja oikeuskäytäntöä kauppaja- ja investointisopimusten toimeenpanossa mm. osavaltiotasolla. Lisäksi valiokunta katsoo, että riitojenratkaisumenetelmän kehittämiseen liittyvien esitysten kokonaisvaikutuksia on syytä arvioida tarkemmin ennenkuin lopullinen kanta päätetään. Tässä arvioinnissa on otettava huomioon myös mahdolliset vaikutukset Suomen voimassa oleviin kahdenvälisiin investointisopimuksiin. Valiokunta edellyttää, että tarkempaa kannanmuodostusta varten hallitus toimittaa ulkoasiainvaliokunnalle lisäselvityksiä em. seikoista. Ulkoasiainvaliokunta seuraa aktiivisesti tämän neuvottelukysymyksen etenemistä.

6. Suomen toimintalinja ja eduskunnan kuuleminen

Toistaiseksi neuvotteluissa ollaan vielä osapuolten kantoja tunnusteleavassa alkuvaiheessa, jossa kartoitetaan lähestymistapoja ja syvennetään kantoja eri aiheista. Ulkoasiainvaliokunta huomauttaa, että neuvotteluihin liittyy Suomen kannalta monia tärkeitä tavoitteita, joiden eteenpäin vieminen tulee olemaan vaikeaa. Vielä ei voida varmuudella sanoa, onnistutaanko kaikissa neu-

vottelutavoitteissa täysimääräisesti. Neuvottelujen onnistuminen edellyttää vaikuttamista komissioon ja muihin jäsenmaihiin sekä Yhdysvaltoihin. Valiokunta korostaa, että Suomen tulee olla aktiivinen Suomen tavoitteiden ajamisessa, jotta lopputulos on Suomen kannalta tasapainoinen.

Ulkoasianvaliokunta edellyttää, että neuvotteluista annetaan jatkossa hyvissä ajoin yksityiskohtaisempaa tietoa, jotta eduskunnan kannanmuodostus on mahdollista, kun varsinaiset tekstin neuvottelu alkavat.

Vaikutuksia kolmansiin maihiin, erityisesti kehitysmaihiin, on tarkoitus tarkastella neuvotte-

lujen edetessä tarkemmin. Ulkoasianvaliokunta edellyttää, että näistä tarkentuvista arvioista tiedotetaan ulkoasianvaliokunnalle.

Valiokunta korostaa, että neuvotteluissa tulee pyrkiä mahdollisimman suureen avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen, jotta tiedottaminen sidosryhmille ja kansalaisille on mahdollista.

Lausunto

Lausuntonaan ulkoasianvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia ja täydennyksiä.

Helsingissä 21 päivänä maaliskuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Timo Soini /ps
jäsen. Jouni Backman /sd
Jörn Donner /r
Timo Heinonen /kok
Ilkka Kanerva /kok
Ilkka Kantola /sd (osittain)
Mari Kiviniemi /kesk
Johannes Koskinen /sd (osittain)

Maria Lohela /ps
Tom Packalén /ps (osittain)
Aila Paloniemi /kesk
Anni Sinnemäki /vihr
Ben Zyskowitz /kok (osittain)
vjäs. Seppo Kääriäinen /kesk
Esko Kurvinen / kok (osittain)
Sari Sarkomaa /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Raili Lahnalampi.